

Afwegingskader polarisatie

Online tool om gepolariseerde situaties te duiden en te beoordelen

Handleiding

Goed dat je aan de slag gaat met het Afwegingskader polarisatie!

Met deze tool kun jij, samen met collega's aan de slag om (dreigend) gepolariseerde situaties uniform te duiden en te beoordelen. Dat is nodig om daarna beter te kunnen bepalen hoe te handelen. En om dit te verantwoorden. Ook is het een goede basis om het gesprek over een dreigend gepolariseerde situatie gestructureerd te voeren met collega's en (keten)partners.

Het afwegingskader omvat:

1. Een online tool.
2. Gebruikershandleiding.
3. Een format voor het beschrijven van je eigen casus.
4. Een aantal uitgewerkte casussen die laten zien hoe de tool werkt en hoe je na het doorlopen van de tool met de uitslag aan de slag kunt.
5. Een uitleg van de fasen van polarisatie aan de hand van voorbeelden.
6. Overzicht van kennisbronnen die je kunt gebruiken bij het bepalen van je acties.
7. Een korte vragenlijst voor het geven van feedback.

Voor wie is het Afwegingskader polarisatie?

Deze tool is bedoeld voor beleidsprofessionals en bestuurders van gemeenten die verantwoordelijk zijn voor de preventie en aanpak van polarisatie.

In het kort

Wat is het?

Het afwegingskader is een online tool om gepolariseerde situaties te duiden en keuzes te maken voor een aanpak ervan.

Wat levert het op om de tool in te vullen?

De tool helpt je objectiever kijken naar (dreigend) gepolariseerde situaties aan de hand van 11 criteria. Hierdoor kun je:

- ... meer uniform de situatie duiden en beoordelen.
- ... beter bepalen hoe te handelen
- ... gestructureerder het gesprek aangaan over een situatie en beter keuzes/adviezen onderbouwen/uitleggen (ook achteraf).

Waarom is een afwegingskader nodig?

Polarisatie kan ongewenst zijn, maar hoeft niet altijd per definitie nadelig of schadelijk te zijn. Polarisatie kan juist ook productief zijn, om bijvoorbeeld de emancipatie van minderheidsgroepen te bevorderen, zodat er een nieuw sociaal evenwicht ontstaat. Polarisatie kan echter ook bestaande verschillen vergroten, waardoor ze uitgroeien tot hardnekkige tegenstellingen die ertoe leiden dat groepen niet meer constructief met elkaar kunnen communiceren. Dan is er sprake van ongewenste polarisatie. Maar bepaal je dat verschil en kies je voor ingrijpen of niet?

Vanuit verschillende perspectieven en afwegingen komen mensen vaak tot verschillende keuzes hierbij. In

de praktijk stelt dit beleidsprofessionals en uitvoerend professionals vaak voor lastige dilemma's. Dat kan leiden tot handelingsverlegenheid, tot reacties die ter discussie worden gesteld, tot het gevoel van meten met twee maten of tot een keuze voor interventies die te licht of te zwaar zijn.

Wat verstaan we onder polarisatie?

Polarisatie is 'de verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving die kan resulteren in spanningen tussen deze groepen en toename van segregatie' (definitie Rijksoverheid).

Polarisatie kan ontstaan langs etnische en religieuze lijnen, maar ook langs andere scheidslijnen in de samenleving. Zoals tussen arm en rijk, hoog- en laagopgeleid, politieke voorkeuren of langs actuele maatschappelijke thema's. Polarisatie kan ook ontstaan tussen burgers en overheid en instituties. Dat noemen we verticale polarisatie. Polarisatie kan zich manifesteren op verschillende locaties, bijvoorbeeld in een buurt, op een school of op de werkvloer of in de politiek of op (sociale) media.

De vier fases van polarisatie

1. Rustfase: het is 'koud', er zijn wel risicofactoren aanwezig voor het ontstaan van polarisatie.
2. Fase van ongemak: het wordt 'ongezelliger' er is ongemak, er zijn misverstanden en er is vervreemding.
3. Fase van onderhuidse spanningen: het 'schuurt'. Er is onbehagen, negatieve beeldvorming, er zijn irritaties en een toename van een wij-zij-gevoel. Groepen vermijden contact met elkaar.
4. Fase van openlijke incidenten of escalatie.

In [deze bijlage](#) vind je voorbeelden uit de praktijk van deze verschillende vormen van polarisatie.

Hoe werkt de tool?

Vorbereiden

De tool werkt op basis van een casus uit jouw eigen uitvoeringspraktijk. Je begint met het omschrijven van die casus. Dat doe je in [dit format](#). In het format beschrijf je de situatie, geef je een korte achtergrond en benoem je de betrokken partijen en genomen stappen.

Doorlopen van de 11 criteria in de tool

Na het omschrijven van je casus doorloop je de tool. Aan de hand van 11 criteria bepaal je of er in jouw situatie sprake is van (dreigende) polarisatie en wat daarop van invloed is. Door per criterium een aantal vragen te beantwoorden, breng je de risicofactoren in kaart. Vervolgens bepaal je wat prioriteit heeft. Naast risico's zijn er in de meeste situaties ook beschermende factoren, maar die laten we in de tool buiten beschouwing. Deze tool richt zich enkel op mogelijke risicofactoren voor polarisatie.

Tip! Vraag ook collega's om deze tool in te vullen, dat geeft een completer beeld en zo kun je samen een plan van aanpak maken.

Als je alle vragen bij het criterium hebt doorlopen, kleurt het criterium op basis van jouw antwoorden rood, oranje, grijs of groen. De lichtbruine kleur betekent dat je voor dat criterium de vragen nog niet beantwoord

hebt. Je kunt zelf bepalen in welke volgorde je de criteria doorloopt. De uitslag van alle criteria krijg je pas nadat je ze allemaal hebt doorlopen.

Wat betekenen de kleuren?

- Rood
De situatie is ernstig en vraagt om directe actie.
- Oranje
De situatie is risicovol en vraagt om alertheid en preventieve actie.
- Groen
Er is geen reden tot zorg. Er is voor dit criterium nu geen actie nodig.
- Grijs
Je hebt onvoldoende zicht op de situatie om deze te kunnen duiden en beoordelen. Het is zaak om dit verder uit te zoeken.

De uitslag

Als je alle vragen hebt beantwoord, krijg je de uitslag: eerst een totaaloverzicht waarin elk criterium een kleur heeft. Zo zie je in één oogopslag waar je prioriteit aan moet geven.

Als je op het criterium klikt, volgt je uitslag per vraag van dat criterium. Zo kun je zien welke antwoorden geleid hebben tot die kleur en wat dus de belangrijkste aandachtspunten zijn bij het bepalen van actie voor dat criterium.

Tip! Vraag ook een collega de vragen te beantwoorden en vergelijk je uitslag. Bespreek met elkaar op basis waarvan je mogelijk verschillend hebt gescoord.

Bepalen van acties

De kleuren van de criteria helpen je prioriteiten te stellen. De kleuren van de deeluitslagen per criterium helpen je om vervolgens acties te bepalen. In deze voorbeeldcasussen zie je hoe dit werkt: [casus 1 gentrificatie](#) en [casus 2 opvang vluchtelingen](#).

Tip! Acties liggen mogelijk op het bordje van verschillende beleidsterreinen. Kijk wie waarvoor aan zet is en stem af met elkaar.

Tip! Er is al veel kennis ontwikkeld die je kunt benutten bij het maken van een actieplan. We hebben de belangrijkste producten voor je verzameld in dit document: [overzicht kennisbronnen](#).

Tot slot

Het Afwegingskader polarisatie is ontwikkeld voor bestuurders en beleidsmedewerkers van gemeenten. Het richt zich primair op het in kaart brengen en inschatten van mogelijke risico's in (dreigend) gepolariseerde situaties. Het is bedoeld om de situatie uniform en zo volledig mogelijk te duiden en beoordelen. En vervolgens op basis daarvan gericht en onderbouwd acties te formuleren. Er kunnen ook beschermende factoren zijn die helpen om (verdere) polarisatie te voorkomen. In de huidige versie van het Afwegingskader polarisatie zijn deze niet meegenomen. Desalniettemin blijft het belangrijk om te investeren in versterking daarvan en te werken aan verbinding en preventie in tijden dat het rustig is.

